17.2.2021

Neuvotteleva virkamies Anna Kiiskinen

Yksikönpäällikkö Corinna Tammenmaa

Kielelliset oikeudet sote-uudistuksessa

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen

Yleistä

- Seitsemän kaksikielistä hyvinvointialuetta + Helsinki joka on kaksikielinen kaupunki. Myös HUS-yhtymä on kaksikielinen. Kielellinen jaotus perustuu kielilakiin.

- Kaksikielisen hyvinvointialueen on järjestettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, sekä muut palvelut asiakkaan kielellä, suomeksi tai ruotsiksi. Oikeudet turvattu hyvin lain tasolla.

- Keskeistä onkin miten kielellisten oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen turvataan. Tämä voidaan tehdä:
  - Turvaamalla riittävät taloudelliset voimavarat
  - Järjestämällä palvelut kieliperusteisesti
  - Huolehtimalla siitä että henkilökunnalla on tehtäviinsä nähden riittävä kielitaito
  - Riittävällä seurannalla ja valvonnalla

Kielibarometri 2020 (Oikeusministeriön julkaisuja ja selvityksiä 2021/2)

Kaavio 3.1. Kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon ja varhaiskasvatuksen palveluille vuonna 2020 annetut arvosanat

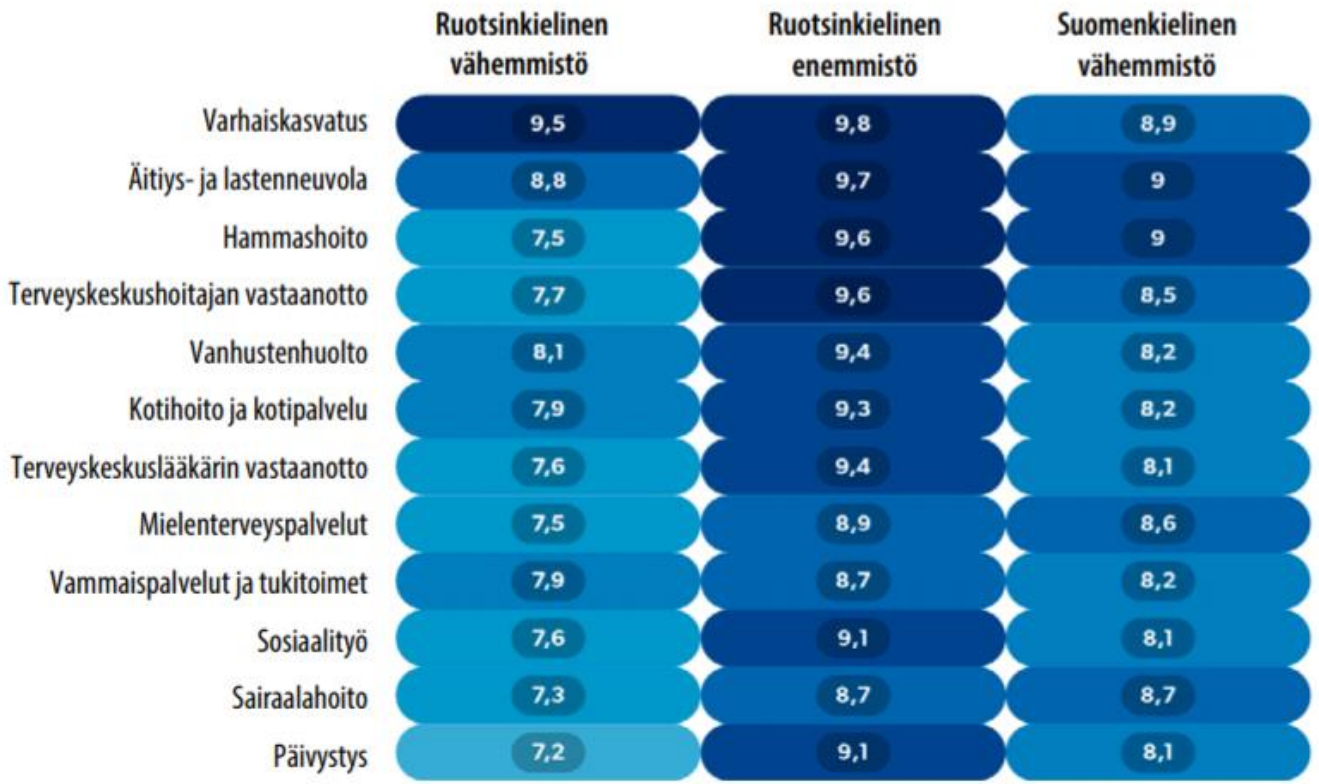

Kommentti: Ryhmien väliset erot ovat tilastollisesti merkitseviä kaikissa palveluissa varhaiskasvatusta lukuun ottamatta, ***.001 (Anova).

Kielelliset oikeudet hyvinvointialueella

- Asukkaiden kielelliset oikeudet hyvinvointialueilla vastaavat asukkaiden oikeuksia kunnissa → kaksikielinen hyvinvointialue palvelee suomeksi tai ruotsiksi ja yksikielinen hyvinvointialueen kielellä (sote-järjestämislaki 5 §)
- Kaksikielisen hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut molemmilla kielillä myös sen alueeseen kuuluvissa yksikielisissä kunnissa.
- Kun alueiden koko kasvaa ja kielivähemmistön suhteellinen osuus väestöstä pienenee, tämä voi johtaa kielellisten oikeuksien käytännön heikentymiseen.
- Kielilakiin ja kielitaitolakiin ehdotetuilla muutoksilla pyritään varmistumaan siitä, että kielelliset oikeudet säilyvät samalla tasolla tehtävien siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille → tuodaan hyvinvointialueet lakien piiriin ja säädetään niiden kielellisistä velvollisuuksista.

Kielivähemmistön osallistumis- ja vaikuttamiskeinot

Tärkeää, että kaksikielisillä hyvinvointialueilla vähemmistöön jäävien asukkaiden kielelliset oikeudet turvataan erilaisilla osallistumis- ja vaikuttamiskeinoilla sekä yhteistyömalleilla.

- Kansalliskielilautakuntien perustaminen (laki hyvinvointialueesta § 33) → käytännössä osoitetut voimavarat ja tiedonsaantioikeus.
- Ruotsinkielisten palveluiden kehittäminen koko maassa (sote-järjestämislaki § 33) → käytännössä toimivat mallit ja riittävä rahoitus palveluiden kehittämisen tukemiseen.
- Kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyö (sote-järjestämislaki § 39)

Muut kielellisiä oikeuksia tukevat kirjaukset

- Viestinnässä otettava huomioon hyvinvointialueen eri asukasryhmien tarpeet (laki hyvinvointialueesta 34 §)
- Kaksikielisen hyvinvointialueen strategiassa tulee huomioida kielellisten oikeuksien toteutuminen hyvinvointialueen palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa (laki hyvinvointialueesta 41 §)
- Hallintosäännössä annettava tarpeelliset määräykset, joilla turvataan kielellisten oikeuksien toteutuminen hyvinvointialueen hallinnossa (laki hyvinvointialueesta 95 §)
- Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita (sote-järjestämislaki 4 §)
- Hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa olisi edistettävä kielellisiä oikeuksia (sote-järjestämislaki 36 §)

Keski-Uudenmaan kielellinen asema
(Laki sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla)

- Keski-Uudenmaan hyvinvointialue on ehdotuksen mukaan yksikielisesti suomenkielinen. HUS-yhtymä on kaksikielinen.
- Kaksikielisellä viranomaisella on laajemmat kielelliset velvollisuudet kuin yksikielisellä viranomaisella.
- Uuttamaata koskevan lakiehdotuksen 9 §:n mukaan Keski-Uudenmaan hyvinvointialue ja HUS-yhtymä sopivat palveluiden järjestämisvastuusta. Kielellisten oikeuksien laajuus määräytyy näissä tapauksissa sopimuksen perusteella.
- Oikeusministeriön näkemyksen mukaan tämä saattaa olla ongelmallista perustuslain 80 §:n näkökulmasta.

Kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyö (Järjestämislaki 39 §)

Yhteistyövelvoite syntyy kun se on tarpeellista

1) ruotsinkielisten palvelujen toteuttamisen edellyttämän osaamisen, palvelujen saatavuuden tai laadun varmistamiseksi

2) kielellisten oikeuksien varmistamiseksi tehtävän vaativuuden, harvinaisuuden tai siitä aiheutuvien suurten kustannusten vuoksi.

Asiat joista on sovittava

1) Asiantuntijatuesta

2) Työnjaosta, joka myös voi tarkoittaa palveluiden keskittämistä

Voi käytännössä tarkoittaa

- Kårkulla-kuntayhtymältä siirtyvät palvelut
- sellaiset ruotsinkieliset palvelut joiden järjestämisessä on ollut ongelmia
- erityisen vaativat päihdehuollon palvelut
- lastenpsykiatrian ympärivuorokautisen hoidon palvelut
- tietyt lastensuojelun (mm. kiireelliset sijoitukset)
- vammaisten henkilöiden palvelut
- Puheterapia
- seri-tutkimukset
- ikäihmisten asumispalvelut

Kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyö (Järjestämislaki 39 §)

- Kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyövelvoite on erittäin tärkeä väline ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi.
- Oikeusministeriön näkemyksen mukaan jää epäselväksi mistä on sovittava 1 momentin ja mistä 2 momentin perustella.
- Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota palveluiden keskittämiseen. Keskittäminen on usein tarpeellista jos palveluiden järjestäminen edellyttää laajaa väestöpohjaa. Keskittämistä ei toisaalta tulisi kategorisesti tulkita siten että palvelut järjestetään vain yhden hyvinvointialueen alueella.
- Pykälän tarkoituksena on myös, yhdessä sote-toimeenpanolain 56 §:n kanssa, turvata nykyiseltä Kårkulla samkommun-kuntayhtymältä hyvinvointialueille siirtyvät kehitysvammahuoltoon liittyvät palvelut ruotsin kielellä. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ruotsinkielisten vammaisten palvelut turvataan edelleen parhaiten siten, että ne järjestetään mahdollisimman yksikielisessä ruotsinkielisessä ympäristössä.

OIKEUSMINISTERIÖ

www.oikeusministerio.fi

Facebook: facebook.com/oikeusministerio
Twitter: twitter.com/oikeusmin @oikeusmin

Käyntiosoite: Eteläesplanadi 10, Helsinki
Postiosoite: PL 25, 00023 Valtioneuvosto

Vaihde: 029 516 001